

Ερωτηματικές προτάσεις

Ερωτηματικές λέγονται οι προτάσεις που στον προφορικό λόγο συνοδεύονται από ανέβασμα της φωνής και στο γραπτό με ερωτηματικό.

Με τις ερωτηματικές προτάσεις:

- ☞ ζητάμε πληροφορίες (π.χ. Πες μου, μπαμπά, τι είναι ρατσισμός;)
- ☞ εκφράζουμε παράκληση, επιθυμία ή ευγενική προσταγή (π.χ. Μου λες τι είναι να είναι κάποιος ανώτερος; Θα μου πεις τι είναι ρατσισμός;)
- ☞ κάνουμε προτάσεις (π.χ. Γιατί δεν ψάχνεις στο λεξικό τον ορισμό του ρατσισμού;)
- ☞ αποδεχόμαστε προτάσεις (π.χ. Καλή ιδέα, γιατί όχι;)
- ☞ εκφράζουμε συναισθήματα (την αγάπη μας, το θαυμασμό μας, τη δυσφορία μας, την αγανάκτησή μας) (π.χ. Ποιος δεν αγανακτεί με τη ρατσιστική συμπεριφορά;)
- ☞ δίνουμε πληροφορίες (Νομίζεις δε ρώτησα τον πατέρα μου για το ρατσισμό;)

Οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται:

1. Ως προς τον **τρόπο διατύπωσής τους...**

- ☞ σε **ευθείες ερωτήσεις**. (π.χ. Τι είναι να είναι κάποιος ανώτερος;)
Οι ευθείες ερωτήσεις είναι αυτές, τις οποίες ο ομιλητής διατυπώνει άμεσα ή απευθείας, γι' αυτό είναι κύριες ή ανεξάρτητες προτάσεις. Πολλές φορές εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα
- ☞ σε **πλάγιες ερωτήσεις** (π.χ. Πιστεύεις ότι κι εγώ θα μπορούσα να γίνω ρατσίστρια;)
Οι πλάγιες ερωτήσεις είναι αυτές που έγιναν, γίνονται ή θα γίνουν, είναι δηλαδή οι ερωτήσεις τις οποίες ο ομιλητής μεταφέρει σε κάποιον άλλο, γι' αυτό είναι δευτερεύουσες ή εξαρτημένες προτάσεις.

2. Ως προς τη **σκοπιμότητά** του ομιλητή...

- ☞ σε **γνήσιες ερωτήσεις** (π.χ. Τι είναι να είναι κάποιος ανώτερος;)
Με τις γνήσιες ερωτήσεις ζητάμε πληροφορίες για κάτι.
- ☞ σε **ρητορικές ερωτήσεις** (π.χ. Αν ερχόσουν στη θέση αυτού του παιδιού, δε θα ένιωθες βαθιά μέσα σου την απόρριψη και τον οίκτο;)
Με τις ρητορικές ερωτήσεις διατυπώνουμε με έμφαση μια κρίση.
- ☞ σε **ερωτήσεις προσταγής** (π.χ. Θα μου πεις για το ρατσισμό;)

3. Ως προς το **είδος των απαντήσεων...**

☞ σε **ερωτήσεις ολικής άγνοιας** (π.χ. Πιστεύεις ότι κι εγώ θα μπορούσα να γίνω ρατοίστρια;)

Στις ερωτήσεις ολικής άγνοιας η ζητούμενη πληροφορία σχετίζεται με ολόκληρη πρόταση.

☞ σε **ερωτήσεις μερικής άγνοιας** (π.χ. Τι είναι να είναι κάποιος ανώτερος;)

Στις ερωτήσεις μερικής άγνοιας η ζητούμενη πληροφορία αφορά ένα από τα συστατικά της πρότασης. Οι ερωτήσεις αυτές εισάγονται με τις ερωτηματικές αντωνυμίες (ποιος; τι; τίνος; πόσος;) και τα ερωτηματικά επιρρήματα (πού; πώς; πότε; πόσο; γιατί;)

☞ σε **ανοιχτές ερωτήσεις** (π.χ. Τι είναι να είναι κάποιος ανώτερος;)

Οι ανοιχτές ερωτήσεις είναι εκείνες που ζητούν μια γνώμη, ένα επιχείρημα ή και συναισθήματα σχετικά με ένα θέμα, γι' αυτό και η απάντησή τους είναι σε συνεχή λόγο.

☞ σε **κλειστές ερωτήσεις** (π.χ. Πιστεύεις ότι κι εγώ θα μπορούσα να γίνω ρατοίστρια;)

Οι κλειστές ερωτήσεις είναι εκείνες που επιδέχονται μονολεκτική ή πολύ σύντομη απάντηση.

Ευθύς και πλάγιος λόγος

Ευθύς λόγος είναι ο άμεσος τρόπος μετάδοσης πληροφοριών: Πήγα στο σχολείο αδιάβαστος.

Αντίθετα, **πλάγιος λόγος** είναι ο έμμεσος τρόπος μετάδοσης πληροφοριών: Είπε ότι πήγε στο σχολείο αδιάβαστος.

Με τον πλάγιο λόγο παραθέτουμε στο λόγο μας απόψεις άλλων, όχι αυτούσιες, αλλά μετασχηματισμένες από εμάς. Μεταφέρουμε δηλαδή τα λόγια κάποιου σε κάποιο τρίτο πρόσωπο ή πληροφορούμαστε εμείς οι ίδιοι τα λόγια του από εκείνον που μας τα μεταφέρει.

Ο ομιλητής που χρησιμοποιεί τον πλάγιο λόγο, για να μεταφέρει τα λόγια κάποιου, χρησιμοποιεί ρήματα όπως **λέω, απαντώ, ρωτώ, απορώ, εκφράζω, νομίζω, γνωρίζω, συμβουλεύω, ανακοινώνω, διατάζω, φαντάζομαι, παρακαλώ, προσθέτω, απαιτώ, αναρωτιέμαι, απειλώ, ισχυρίζομαι, υποθέτω, υπενθυμίζω** κ.α. Στη συνέχεια, παραθέτει την αρχική άποψη, η οποία μπορεί να διατυπώνεται είτε με μια ολόκληρη πρόταση (π.χ. Μου ανακοίνωσε τι είχε αποφασίσει) είτε με ένα όνομα που ισοδυναμεί με πρόταση (π.χ. Μου ανακοίνωσε την απόφασή του).

Στον πλάγιο λόγο δηλαδή έχουμε **εξάρτηση** της πρότασης του αρχικού ομιλητή από ρήματα, όπως τα παραπάνω.

Το ρήμα που χρησιμοποιεί ο ομιλητής, για να μεταφέρει τα λόγια άλλου, μπορεί να είναι **ουδέτερο**, π.χ. είπε, ρώτησε, αλλά μπορεί να δηλώνει, άμεσα ή έμμεσα, την **οπτική** αυτού που μεταφέρει τα λόγια του άλλου, π.χ. απείλησε, υπέθεσε, απαίτησε. Τα τελευταία χρωματίζουν δηλαδή τα λόγια με πρόσθετα **σχόλια**.

Κατά τη μετατροπή του ευθύ λόγου σε πλάγιο αλλάζουν τα πρόσωπα των ρημάτων, των αντωνυμιών και των χρονικών επιρρημάτων, εάν υπάρχουν, για να φανεί ο χρόνος που έγιναν τα λεγόμενα. (π.χ. Δεν μπορώ να διαβάσω τώρα → Είπε ότι δεν μπορούσε να διαβάσει αυτή τη στιγμή)

Επίσης, κατά τη μετατροπή του ευθύ λόγου σε πλάγιο πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη την έγκλιση που χρησιμοποιεί στην πρότασή του ο αρχικός ομιλητής και να πραγματοποιούμε τις απαραίτητες αλλαγές.

Π.χ. Η Αφροδίτη της Μήλου βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου. (οριστική)

Ο ξεναγός μας πληροφόρησε ότι η Αφροδίτη της Μήλου βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου.

Να πλένετε τα χέρια σας πριν από το φαγητό. (υποτακτική)

Η μητέρα μας συμβούλευσε να πλένουμε τα χέρια μας πριν από το φαγητό.

Κάνετε ησυχία! (προστακτική)

Η δασκάλα μας ζήτησε να κάνουμε ησυχία.

Οι ερωτήσεις στον πλάγιο λόγο (Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις)

Οι πλάγιες ερωτηματικές είναι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις και διακρίνονται σε ολικής ή μερικής άγνοιας.

Εισάγονται:

Οι προτάσεις ολικής άγνοιας...

- ☞ με το ερωτηματικό μόριο αν
- ☞ με τα μόρια μη(ν), μήπως, μην τυχόν

Οι προτάσεις μερικής άγνοιας...

- ☞ με τις ερωτηματικές αντωνυμίες ποιος, τι, τίνος, πόσος
- ☞ με τα ερωτηματικά επιρρήματα πού, πώς, πότε, πόσο, γιατί

Εξαρτώνται από τα ρήματα:

- ☞ ρωτώ, απορώ, αμφιβάλλω
- ☞ λέω, εξηγώ, γράφω, δείχνω, θυμάμαι
- ☞ σκέφτομαι, αναλογίζομαι, λογαριάζω, αναρωτιέμαι, διερωτώμαι
- ☞ βλέπω, καταλαβαίνω, βρίσκω, επισημαίνω, παρατηρώ, διαπιστώνω, υποδεικνύω, συστήνω, μαθαίνω, ξέρω, γνωρίζω, αγνοώ

Έχουν θέση:

- ☞ **αντικειμένου** ρημάτων που έχουν τη σημασία που προαναφέραμε
- ☞ **υποκειμένου** απρόσωπων ρημάτων ή απρόσωπων εκφράσεων που έχουν σημασία ανάλογη με τα ρήματα που προαναφέραμε (π.χ. είναι αβέβαιο, δεν υπάρχει εξήγηση, υπάρχει αμφιβολία)
- ☞ **επεξήγησης** ενός ουσιαστικού που έχει σημασία ανάλογη με τα ρήματα που προαναφέραμε (π.χ. η ερώτηση αν..., η απορία μήπως...) ή στο ουδέτερο δεικτικής ή αόριστης αντωνυμίας.

Παρατήρηση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις δε χωρίζονται με κόμμα από την κύρια πρόταση εκτός κι αν έχουν θέση επεξήγησης.

Άσκηση 1: Χαρακτηρίζω τις παρακάτω προτάσεις ως προς τον τρόπο διατύπωσής τους, τη σκοπιμότητά τους και το είδος των απαντήσεων που επιδέχονται:

1. Δεν κοιτάς τις δικές σου πράξεις, λέω εγώ;
2. Αναρωτιέμαι τι μαθήματα επιλογής θα μπορώ να διαλέξω του χρόνου.
3. Όταν διατυπώνουμε τις κρίσεις μας, δεν πρέπει και να τις αιτιολογούμε;
4. Δεν ξέρω αν θα πραγματοποιηθεί η επίσκεψη στο αρχαιολογικό μουσείο.
5. Νομίζεις ότι πρέπει να αισθανόμαστε οίκτο για τα παιδιά με ειδικές ικανότητες;
6. Πόσο μακριά είναι ακόμα ο προορισμός μας;
7. Διερωτάται πώς θα μπορούσε να κάνει τη διαμονή μας καλύτερη.
8. Το ερώτημα αν η γυναίκα του τον απατούσε τον βασάνιζε νυχθημερόν.
9. Μου υπέδειξε πώς να ενεργήσω στη συγκεκριμένη περίπτωση.
10. Αν έχεις κάτι να πεις, γιατί δεν το λες;
11. Ποιος Γάλλος διαφωτιστής θεωρείται υπέρμαχος της ανεξιθρησκίας;
12. Χορεύουμε;

Άσκηση 2: Μετατρέπω τον ευθύ λόγο σε πλάγιο και το αντίστροφο:

1. «Μην παραβιάζετε το κόκκινο φανάρι!»
Ο τροχονόμος διέταξε
2. Ο θεός μάς ανακοίνωσε ότι θα παντρευτεί την εκλεκτή της καρδιάς του τον ερχόμενο χρόνο.
.....
.....
3. Καταστηματοάρχης: «Μην αγγίζετε, παρακαλώ».
.....
4. «Να μου δώσετε τα λεφτά μου πίσω!»
Η πελάτισσα του κέντρου αισθητικής απαιτήσε

-
5. Η δασκάλα μάς ρώτησε αν το έχουμε όλοι καταλάβει.
.....
 6. Ταξιδιωτικός πράκτορας: «Η Σαντορίνη είναι ένα ηφαιστειακό νησί».
.....
.....
 7. «Μα πού βρίσκετε τόση ενέργεια!»
Η μητέρα μας απορούσε
 8. Ο πρόεδρος της τάξης πρότεινε να επισκεφτούμε την Επίδαυρο.
.....
 9. Παρουσιαστής τηλεπαιχνιδιού: «Ο Γ. Σεφέρης σπούδασε στη Νομική ή στη Φιλοσοφική σχολή;»
.....
.....
 10. Η γραμματέας του γιατρού τής υπενθύμισε το αυριανό της ραντεβού.
.....
 11. Ματίνα: «Εχθές έκανα δυο ώρες γυμναστική».
.....

Άσκηση 3: Στις φράσεις που ακολουθούν, βρίσκω τις πλάγιες ερωτήσεις και αναφέρω τη λέξη με την οποία εισάγονται, το ρήμα από το οποίο εξαρτώνται και τη συντακτική τους θέση. Στη συνέχεια τις μετατρέπω σε ευθείες ερωτήσεις:

1. Δε γνωρίζω αν τον βοηθάω ή αν του κάνω κακό.
2. Η αμφιβολία μήπως τυχόν δε γυρίσει ποτέ πίσω την έκανε να αναζητά καινούριους φίλους.
3. Δε θυμάμαι τι απάντησα στην πρώτη ερώτηση.
4. Είναι απορίας άξιο πώς πέρασε στη νοσηλευτική.
5. Δεν έχω ιδέα ποια είναι η θέση του απέναντι στο φυλετικό ρατσισμό.
6. Δε μου είπες πόσο πήρες στο διαγώνισμα.

Άσκηση 4: Ποιες από τις παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις (που εισάγονται με το μήπως) είναι ενδοιαστικές και ποιες πλάγιες ερωτηματικές; Με ποιο μόριο μπορεί να αντικατασταθεί το *μήπως* στις πλάγιες ερωτηματικές χωρίς να αλλάξει το νόημα;

1. Αναρωτιέμαι μήπως ο ρατσισμός εξυπηρετεί οικονομικά συμφέροντα.
2. Ανησυχώ μήπως το εκπαιδευτικό μας σύστημα συντηρεί το ρατσισμό.

3. Σκέφτομαι μήπως είναι άδικο να περιφρονούμε τους ξένους.
4. Στους ξένους υπάρχει ο φόβος μήπως δεν ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία.

Επιμέλεια:
Αποστολοπούλου Π. Παναγιώτα
Φιλολόγος